

O ŠTOVANJU SVETOGA JERONIMA U ŠTRIGOVI

Sanctus Hieronymus Stridone parva natus. Zbornik radova o štovanju svetoga Jeronima u Štrigovi. Kristijan KUHAR; Zoran TURK; Maja ŽVORC (ur.). Varaždin – Čakovec – Mursko Središće – Split: Varaždinska biskupija – Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu – Centar za istraživanje Međimurja – Hieronymianum – Centar za proučavanje života i djela svetog Jeronima, 2023., 228 str.

Štovanje svetoga Jeronima duboko je ukorijenjeno u Štrigovi, pograničnome mjestu u Međimurju, u kojemu se već više od pet i pol stoljeća štuje taj veliki crkveni naučitelj. Tijekom 18. stoljeća razvila se teorija da je upravo Štrigova rodno mjesto svetoga Jeronima. Rasprave o vjerodostojnosti te tvrdnje, navodno utemeljene na predaji, povremeno su predmet historiografskih analiza posvećenih svetomu Jeronimu i njegovu Stridonu kao izvorno zapisanom rodnom mjestu. Intenzivnije rasprave obično se pojačavaju u vrijeme velikih obljetnica povezanih s tim kasnoantičkim svetcem, najpoznatijim po kodifikaciji svetopisamskih tekstova na latinskome jeziku.

U nizu događaja povezanih sa svetim Jeronimom oblikovan je i duboko ukorijenjen duhovni i kulturni identitet Štrigove. Prije svega, podizanje kapele posvećene svetomu Jeronimu u 15. stoljeću i njegova povezanost s pavlinima označavaju početak njegova štovanja u tome mjestu. Izgradnja nove crkve s bogatom dekoracijom zidnih i svodnih slika u 18. stoljeću označava duhovnu i kulturnu prekretnicu potvrđenu 1752. godine djelom Josipa Bedekovića *Natale solum magni Ecclesiae doctris sancti Hieronymi*, kojim je promovirao Štrigovu kao rodno mjesto svetoga Jeronima. Nedavni prijevod toga djela s latinskoga na hrvatski jezik pokazao je da vjerovanje u povezanost svetoga Jeronima sa Štrigovom kao njegovim rodnim mjestom i dalje živi u dijelu javnosti. Međutim, Bedekovićevo djelo nije toliko vrijedno po svojim znanstvenim rezultatima koliko po namjeri i domoljubnome duhu kojim je prožeto. Naime, posrijedi je najvažnije djelo starije hrvatske historiografije koje je dokazivalo historijsku pripadnost Međimurja hrvatskomu etničkom i prostornom identitetu. Prijevod je objelodanjen uoči 600. obljetnice smrti svetoga Jeronima koja je u pretpandemijskoj 2019. i pandemijskoj 2020. godini obilježena nizom znanstvenih skupova posvećenih životu, djelu i štovanju svetoga Jeronima diljem svijeta.

U povodu proslave te obljetnice s ciljem sustavnoga dokumentiranja štovanja svetoga Jeronima u Štrigovi Kristijan Kuhar, znanstvenik sa Staroslaven-

skoga instituta i štrigovski župnik, okupio je znanstvenike koji su svojim prilozima oblikovali zbornik pod naslovom *Sanctus Hieronymus Stridone parva natus*. Radovi zbornika, koji urednički potpisuju Kristijan Kuhar, Zoran Turk i Marija Žvorc, nisu toliko usmjereni na analize o Štrigovi kao rodnome mjestu svetoga Jeronima koliko na obuhvat različitih spoznaja o samome štovanju toga svetca u Štrigovi. Zbornik je objavljen u nakladi Varaždinske biskupije, Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu, Centra za istraživanje Međimurja iz Murskoga Središća i Centra za proučavanje života i djela svetoga Jeronima »Hieronymianum« iz Splita te je promoviran 2. listopada 2023. u sklopu manifestacije Dani sv. Jeronima u Štrigovi.

Zbornik započinje radom *Štovanje sv. Jeronima u rimskoj Crkvi* (str. 10–25) autora Kristijana Kuhara sa Staroslavenskoga instituta u Zagrebu. S oslonom na liturgijske izvore, misne obrasce i martirologij u radu se istražuje pojava, razvoj i štovanje svetoga Jeronima u zapadnoj Crkvi, a kao rezultat uočavaju se promjene u prihvaćanju svetačkih osobina tijekom povijesti. U radu *Kapela sv. Jeronima u Štrigovi – hodočastište za spas duše Fridrika Celjskoga* (str. 26–47) autora Zorana Turka iz Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu i Centra za kulturu »Rudar« iz Murskoga Središća istražuju se okolnosti početka štovanja svetoga Jeronima u Štrigovi. Na temelju reinterpretacije poznatih i nove analize manje poznatih izvora autor je pokazao da štovanje svetoga Jeronima u Štrigovi, međimurskoj utvrdi i trgovištu, nije starije od 1447. godine te da je bilo motivirano duhovnim nastojanjem Fridrika II. Celjskoga da na svojim posjedima podigne što više crkava i hodočastišta kao ovozemaljski zalag za vječni život. Sljedeći je rad *Svetojeronimski topos u okviru ranonovovjekovnoga ilirskog ideologema* (str. 48–71) Zrinke Blažević s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U njemu se utvrđuju ideološke uporabe svetojeronimskoga toposa tijekom ranoga novovjekovlja, počevši od uvrštavanja svetoga Jeronima u katalog nacionalnih svetaca, što je učinjeno u govoru *De origine successibusque Slavorum* dominikanca Vinka Pribojevića, pa do sakralne apoteoze u nacionalnoj hagiografiji *Natale solum* Josipa Bedekovića. Autorica je prikazala proces transformacije ideoloških funkcija toposa povezanih sa svetim Jeronimom tijekom toga razdoblja obuhvaćajući različite oblike njegove »sakralizacije«, od navodne povezanosti s ilirskim jezikom i glagoljičnim pismom do povezanosti s rodnom zemljom u obliku nacionalno-političkoga teritorija »suvremenoga« Ilirika.

Potom slijedi rad *Životopis sv. Jeronima u Cvetu sveteh Hilariona Gašparotija* (str. 72–103) Vesne Badurine Stipčević sa Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, u kojemu je nakon prikaza Jeronimove legende u starijoj hrvat-

skoj književnosti donesen razmjerno nepoznat hagiografski tekst o svetome Jeronimu *Žitek svetog Hijeronima* kajkavskoga hagiografskog pisca pavlina Hilariona Gašparotija. Taj se tekst nalazi u zborniku *Cvet sveteh ali Življenje i čini svecev*, najopsežnijemu zborniku svetačkih legenda dopreporodne hrvatske književnosti te dosad nije bio objavljen u suvremenoj transkripciji. U njemu je detaljno opisan život svetoga Jeronima, njegov rad na prevođenju *Svetoga pisma* te mnoga čudesa koja je svetac činio za života i nakon smrti, sve u skladu s pavlinskim štovanjem toga svetca. Sveti Jeronim posebno je bio cijenjen među monasima obaju krila pravovjerne Crkve, a ta se tema obrađuje u radu *Pravilo monaškoga života u Pismima CXXV i LII sv. Jeronima* (str. 104–134) Silvija Koščaka, doktoranda na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Početni dio rada istražuje razvoj istočnoga monaštva s posebnim naglaskom na Jeronimova pisma upućena monasima. Središnji dio analizira sadržaj pisama monasima Rustiku (*Pismo CXXV*) sa savjetima za život u zajednici i Nepocijanu (*Pismo LII*) kao budućemu svećeniku. Završni je dio posvećen teološko-duhovnoj i teološko-pastoralnoj analizi Jeronimovih pisama s procjenom izvedivosti primjene njegovih savjeta ne samo u životu i radu suvremenih monaha i pustinjača nego i drugih klerika.

Jeronimsku ikonografiju obrađuje rad *Zidne slike Ivana Krstitelja Rangera u Štrigovi (1744.) u kontekstu jeronimske ikonografije* (str. 136–176) Sa-nje Cvetnić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Analiza zidnoga i svodnoga oslika Ivana Krstitelja Rangera u svetištu crkve sv. Jeronima u Štrigovi pokazala je da je riječ o važnome iskoraku u ikonografskome prikazu toga svetca. Sveti Jeronim prvotno je bio prikazivan samo kao crkveni naučitelj. U kasnome srednjovjekovlju njegova se ikonografska izvedba proširila jer se počela temeljiti na narativnim svjedočanstvima iz svetčeva života. Tako se počeo prikazivati kao isposnički pustinjač, pokajnik i pisac te učeni kardinal i pisac u radnoj sobi. U poslijetridentskome razdoblju pojavile su se još dvije narativne situacije – posljednja pričest i smrt svetoga Jeronima, u kojima se svetac predstavlja kao uzoran lik sakramentalnoga života. Rangerov oslik iz Štrigove jedinstven je u cjelokupnoj jeronimskoj ikonografiji jer prikazuje svetca u nebeskoj proslavi (apoteoza) povezujući Štrigovu (*locus nativitatis*), Betlehem (*locus mortis*) i Rim (*locus translationis*). Nadareni je slikar pavlinskoga reda postigao da vjernici i hodočasnici svojim pogledom i osjetima sudjeluju u povorci te proslave.

Već je spomenuto da je 18. stoljeće bilo razdoblje najintenzivnije povezanosti svetoga Jeronima s Međimurjem. To potvrđuje rad *Uloga obitelji Althann u jačanju kulta sv. Jeronima* (str. 178–201) Maje Žvorc, samostalne

istraživačice iz Centra za kulturu »Rudar« iz Murskoga Središća. Ta je grofov-ska obitelj, koja je od 1720. do 1791. godine posjedovala međimursko vlaste-linstvo, bila angažirana u jačanju kulta svetoga Jeronima. Althmanni su svoju privatnu kapelu, smještenu na drugome katu starogradske palače u Čakovcu, opremili oltarnom palom s prikazom svetoga Jeronima odjevena u pustinjačku odjeću, a u perivoju kraj Staroga grada postavili su kamenu skulpturu svetoga Jeronima koja se pripisuje Veitu Königeru, jednomu od vodećih štajerskih kipara druge polovice 18. stoljeća. Posljednji rad u zborniku *Izvori o razvoju zaštite sakralne kulturne baštine u Međimurju u poratnom razdoblju nakon 1945. godine* (str. 203–218) Jasne Požgan iz Državnoga arhiva za Međimurje u Štrigovi donosi podatke o arhivskome gradivu koje sadržava informacije povezane s postupcima zaštite sakralne baštine u Međimurju, posebice ar-hitekture. Riječ je o dokumentaciji koja pruža uvid u postupke proglašenja spomenika kulture, provođenje inventarizacije te konzervatorsko-restaurator-ske mjere i zahvate na određenim spomenicima. Iz rada se doznaje da su prvi poslovi povezani s restauracijom i konzervacijom zidnih slika u crkvi sv. Je-ronima u Štrigovi provedeni tijekom 1968. i 1969. godine.

Zbornik radova o štovanju svetoga Jeronima u Štrigovi vizualno je dotjera-na knjiga obogaćena brojnim slikovnim priložima. Iako je prvotno zamišljen kao zbirka radova posvećena štovanju svetoga Jeronima u Štrigovi, zbornik je nadmašio tu početnu zamisao težnjom da pruži sveobuhvatan uvid u različite aspekte štovanja i prisutnosti kulta toga svetca u prošlosti. Stoga će sigurno pronaći svoje mjesto među istraživačima koji se iz različitih perspektiva znan-stveno bave svetim Jeronimom.

Ivan BOTICA